

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 261-М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Липко Ірина Анатоліївна
Керівник доцентка, кандидатка пед. наук
Вінник Т.О.

Рецензент заступник директора Херсонського
навчально-виховного комплексу «Дошкільний
навчальний заклад-спеціалізована школа з
поглибленим вивченням англійської мови 1
ступеня – гімназія» № 56 Херсонської міської
ради
Костюкевич Л. А.

Херсон – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ	7
1.1. Аналіз ключових термінів і понять.....	7
1.2. Психолого-педагогічні основи організації позанавчальної діяльності в початковій школі.....	14
1.3. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної діяльності	19
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ	23
2.1. Діагностика здатності майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності..	23
2.2. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.....	30
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	43
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	56
Додаток А. Анкета «Визначення здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності».....	56
Додаток Б. Анкета «Цілі та можливості проєктної діяльності».....	57
Додаток В. Лист оцінки роботи проєктної команди.....	58
Додаток Д. Кодекс академічної доброчесності	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах запровадження нового змісту освіти, реалізації Концепції Нової української школи якість теоретичної та практичної підготовки педагогів розглядається як найважливіший фактор сталого розвитку країни. Це зумовлює підвищення вимог до майбутніх учителів початкової школи та об'єктивну необхідність удосконалення їх професійної підготовки.

Сучасні педагогічні технології сприяють підвищенню рівня фахових компетентностей та професіоналізму майбутніх учителів початкової школи. Їхня професійна підготовка в закладах вищої освіти має забезпечувати розвиток педагогічного мислення та вміння застосовувати технології навчання. Цьому має сприяти використання в освітньому процесі ефективних методів і прийомів навчання, спрямованих на зменшення трудомісткості пошуку прийнятних рішень і підвищення інтелектуальної творчої продуктивності учнів.

Проблему використання проєктних технологій в освітній діяльності школярів детально досліджували С. Гончаренко, О. Савченко, Н. Котелянець, О. Фунтікова та інші, у підготовці майбутніх педагогів в Україні розглядали І.Бартенєва, І.Бей, Л.Божко, Н.Грицай, В.Драченко, С.Іванова, С.Мантуленко, О.Ролінська та інші.

Проєктна технологія, яку вважають однією з провідних технологій ХХІ століття, є особистісно зорієнтованою технологією навчання, в основі якої – усвідомлення унікальної сутності кожного учня, його індивідуальності. Під час використання цієї технології роль учителя змінюється з транслятора знань у помічника та консультанта, який створює особливе навчальне середовище.

У зв'язку із запровадженням Концепції Нової української школи (2017 р.) та Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), в якому передбачено ознайомлення учнів з проєктною діяльністю, відбувається переорієнтація професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо

ефективного застосування методу проєктів у початковій школі.

Прагнення знайти шляхи розв'язання даних суперечностей і визначило **тему дослідження** «Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності». У теоретичному плані це проблема обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що забезпечують формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки; в практичному плані – створення та апробація програми формування проєктної компетентності студентів у закладі вищої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана як складова науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Об'єкт дослідження – процес формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в професійній підготовці.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.

Завдання дослідження:

1) уточнити зміст поняття «проєктна діяльність», «проєктна компетентність»;

2) визначити структуру та показники здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності;

3) теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності;

4) експериментально перевірити ефективність визначених організаційно-педагогічних умов.

Для розв'язання дослідницьких завдань використано такі **методи дослідження**:

1) теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення наукових ідей для уточнення сутності та структури здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності, визначення рівнів, критеріїв та показників досліджуваного феномену;

2) емпіричні – вивчення досвіду реалізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті сучасних проблем застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності; педагогічний експеримент – (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) для визначення динаміки рівнів сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності та перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов її формування.

Експериментальна база. Дослідження проводилося на педагогічному факультеті Херсонського державного університету.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні педагогічної сутності поняття здатність майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності. Розроблено критерії, виділено та схарактеризовані рівні сформованості досліджуваного феномену. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.

Практичне значення дослідження – узагальнення проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи до застосування методу

проєктів в позанавчальній діяльності в початковій школі можуть бути використані в практичній роботі вчителів, у змісті професійної підготовки магістрів у ЗВО, у процесі педагогічної практики студентів зі спеціальності «Початкова освіта».

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднені у публікації наукових тез в електронному збірнику Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи», що відбулася 27-28 жовтня 2022 р., в м. Івано-Франківськ, Україна.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

1.1. Аналіз ключових термінів і понять

На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується змінами у всіх його сферах і соціальних інститутах, особливо гостро постають питання навчання і виховання підростаючого покоління. Пошук інноваційних засобів і методів формування творчої особистості – актуальне завдання педагогічної науки. У зв'язку з цим особливого значення набуває пошук нових підходів у навчанні та вихованні школярів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що сучасна освітня система, що вимагає інноваційних науково обґрунтованих технологій, може бути збагачена залученням школярів в проєктну діяльність. Проєктна діяльність людини, необхідної суспільству майбутнього і сьогодення, формується в процесі виконання навчальних творчих проєктів [1, с.24].

Таким чином, метод проєктів набуває все більшої популярності. Він не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще в 1920-і роки нинішнього століття в США. «Його називали також методом проблем, і пов'язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В. Х.Кілпатріком» [14, с. 16].

З часом реалізація методу проєктів зазнала певної еволюції. Але суть його залишається колишньою – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, які передбачають володіння певною системою знань, і через проєктну діяльність, що передбачає розв'язання однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань [18, с. 5].

Метод – дидактична категорія, це шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання. Дидакти і педагоги звернулися до методу проєктів, щоб вирішувати свої дидактичні завдання. В основу методу проєктів покладена

його прагматична спрямованість на результат, який отримуємо під час розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Цей метод органічно поєднується з груповим підходом до навчання.

Розглянемо основні складові поняття «проектне навчання школярів».

«Проект – це сукупність дій, обмежених у часі і спрямованих на вирішення проблеми або досягнення конкретної мети» [9, с.210].

«Навчальний проект – це одночасно і метод навчання, і форма організації освітнього процесу. Він передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу з метою отримання конкретного результату за певний період – від одного уроку до кількох місяців» [13, с.304].

«Проектна діяльність школярів – форма навчально-пізнавальної активності школярів, що полягає в мотивованому досягненні свідомо поставленої мети по створенню творчого проекту, що забезпечує єдність і спадкоємність різних сторін процесу навчання і служить засобом розвитку особистості суб'єкта навчання» [9, с.211].

Проектна діяльність – це інтегративний вид діяльності, що забезпечує координацію різних сторін процесу навчання – змістовної, процесуальної, комунікативної та інших, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, перетворювальної, професійно-трудової, комунікативної, навчальної, теоретичної та практичної діяльності [23, с. 67].

Завдання проектного навчання:

1. Формування проектної культури (проектний світогляд і мислення; графічна, дизайнерська, екологічна та економічна грамотність; культура праці, потреба в проектній діяльності, високі мотиви цієї діяльності та ін.);

2. Практична підготовка до проектної діяльності (спеціальні знання, вміння, навички, досвід проектної діяльності, проектна компетентність);

3. Розвиток учнів як суб'єктів перетворювальної діяльності (розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер особистості) [25, с. 45].

Основними вимогами до використання методу проектів є:

1. «Наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми / завдання, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її вирішення» [2, с. 60].

2. Практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів.

3. Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів.

4. Структурування змістовної частини проєкту (із зазначенням поетапних результатів)

5. Використання дослідницьких методів: визначення проблеми, що впливають з неї завдань дослідження, висунення гіпотези та її вирішення, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підведення підсумків, коригування, висновки (використання під час спільного дослідження методу «мозкового штурму», «круглого столу», статичних методів, творчих звітів, переглядів та ін.) [19, с. 71].

Вибір тематики проєктів в різних ситуаціях може бути різним. Проєкти можуть виділятися за такими типологічними:

1. Домінуючий у проєкті метод: дослідницький, творчий, ролево-ігровий, ознайомчо-орієнтовний та ін.

2. Характер координації проєкту: безпосередній (жорсткий, гнучкий), прихований (неявний, що імітує учасників проєкту).

3. «Характер контактів (серед учасників однієї школи, класу, міста, регіону, країни, різних країн світу)» [31, с. 24].

4. Кількість учасників проєкту: особистісні (між двома партнерами, що знаходяться в різних школах, регіонах, країн); групові (між групами учасників).

5. Тривалість проєкту: короткострокові (для вирішення невеликої проблеми або частини більшої проблеми на одному-двох уроках); середньої тривалості (від тижня до місяця); довгострокові (від місяця до декількох місяців) [28, с. 432].

Критерії оцінювання виконаних проєктів включають в себе аргументованість вибору теми, обґрунтування потреби, практичну спрямованість проєкту і значимість виконаної роботи; оригінальність теми, підходів, знайдених рішень, пропонованих аргументів; оригінальність матеріального втілення та представлення проєкту [41, с. 19].

Отже, проєктна технологія навчання відповідає цілям і завданням сучасної освіти, серед яких можна назвати підготовку школярів до пізнання об'єктивних законів природи і суспільства через самостійне конструювання і розв'язання проблем у вигляді своєрідних проєктів за різними напрямками науково-технологічного, соціально-економічного розвитку, що в цілому є елементом культури, середовища. У проєктному навчанні учень – це суб'єкт освітнього процесу: він сам відбирає необхідну інформацію, визначає її значимість і необхідність, виходячи з задуму проєкту. Специфіка даної технології навчання полягає в тому, що готові систематизовані знання за проєктом фактично відсутні. Їх систематизація, встановлення істинності і несуперечливості – справа і турбота самого учня [42, с. 260].

Проєктна діяльність стимулює інтерес учнів до проблем, які передбачають володіння певною сумою знань, що передбачає вирішення однієї або цілого ряду проблем. Метод проєктів в процесі навчання дозволяє розвивати навчальні вміння і навички (аналіз, синтез, постановка цілей, пошук і вирішення проблем); комунікативний потенціал школярів; вирішувати інформаційні завдання; організовувати спілкування і взаємодію.

Використання методу проєктів передбачає ряд вимог:

- наявність проблеми, завдання,
- значимість передбачуваних результатів,
- самостійна діяльність учнів,
- структурування змістовної частини проєкту,
- використання дослідницьких методів [39].

Даний метод дозволяє індивідуалізувати навчальний процес і зробити його більш інтенсивним, надаючи учням можливість вибрати свій темп

просування до кінцевих результатів навчання, навчальна діяльність набуває пошукового і творчого характеру [20, с. 7].

Організація проєктної діяльності в початкових класах – це важке завдання для вчителя. Під час проєкту з носія знань та інформації, всезнаючого оракула він повинен перетворитися в організатора діяльності, консультанта і колегу учнів щодо вирішення проблеми, добування необхідних знань і пошуку інформації в різних джерелах [30, с.5].

Під час організації проєктної діяльності необхідно враховувати вікові та психолого-фізіологічні особливості молодших школярів. Теми дитячих проєктних робіт повинні бути зі змісту навчальних предметів або близьких до них галузей. Проблема проєкту знаходиться в області пізнавальних інтересів учнів, в зоні їх найближчого розвитку. Тривалість виконання проєкту доцільно обмежити одним уроком, або здвоєними уроками, або до двох тижнів в режимі урочно-позаурочних занять [22, с.96].

Більшість помилок під час проєктної діяльності виникає через порушення послідовності дій або виключення тих чи інших елементів роботи:

1. Постановка та аналіз проблеми. Вибір теми проєкту.
2. Висування гіпотез вирішення проблеми і планування діяльності з реалізації проєкту. (Формування груп. Поетапне планування роботи).
3. Збір і структурування інформації. Оформлення проєктної папки (портфоліо).
4. Виготовлення та оформлення продукту.
5. Вибір форми презентації та її підготовка.
6. Презентація.
7. Рефлексія [35].

У початковій школі, згідно Концепції Нової української школи [11] активно застосовується метод проєктів. Завдяки сучасним дослідженням [3; 6; 10; 12; 27; 33; 36] нам вдалося з'ясувати, що діти молодшого шкільного віку за своєю природою дослідники і з великим інтересом беруть участь в

різних дослідницьких справах. Організуючи проектну діяльність молодших школярів, необхідно слідувати методології. Поставлена проблема і позначена тема повинні бути актуальними для дитини, робота повинна виконуватися ними добровільно і бути забезпечена необхідним обладнанням, засобами і матеріалами.

Даний метод необхідно використовувати на різних уроках в початковій школі, а також у позаурочній діяльності. Робота над проектами досить складна, тому необхідно готувати учнів молодших класів поступово.

Актуалізація проектної діяльності молодших школярів на сучасному етапі вимагає відповідної професійної підготовки вчителів, формування професійної проектної компетентності.

«Проектна компетентність – це інтегративна характеристика суб'єкта діяльності, що виражається у здатності і готовності людини до самостійної теоретичної та практичної діяльності по розробці і реалізації проектів у різних сферах соціальної практики» [9, с.205].

Проектна компетентність вчителя – це сукупність знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для підготовки та впровадження педагогічних проектів в освітній процес, що підвищує якість освіти учнів [37, с. 103].

У науковому дослідженні Павлюк Б. з'ясовано, що проектна компетентність формується в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Досліджено сутність поняття «проектна компетентність». Ураховуючи специфіку підготовки майбутніх учителів початкової школи, з'ясовано, що формування проектної компетентності відбувається поетапно: пропедевтичний етап, базовий та професійний. Визначено, що проектна компетентність складається з таких компонентів:

- мотиваційно-ціннісного (мотивація до майбутньої професійної діяльності; мотивація до використання проектної діяльності);
- проектувально-діяльнісного (оволодіння професійно необхідними знаннями; знання психологічних і дидактичних принципів проектної

діяльності [32-38].

Узагальнюючи наукові знахідки сучасних дослідників проєктної компетентності вчителів, у нашому дослідженні конкретизуємо поняття проєктна компетентність вчителя початкової школи як інтегративну професійну та особистісну якість, засновану на знаннях, навичках, досвіді та особистих ціннісних орієнтаціях педагога, яка сприяє ефективній підготовці та реалізації освітніх проєктів у початковій школі.

Здатність майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності розуміємо як складову проєктної компетентності, що спрямована на таку організацію позанавчальної діяльності, за якою молодші школярі набувають необхідних знань та умінь у процесі виконання проєктних завдань.

Отже, Державний стандарт початкової школи актуалізував активне застосування проєктної діяльності в освітньому процесі. Проєктна діяльність молодших школярів є природнім шляхом пізнання навколишнього світу через планування та виконання практичних завдань. Застосування методу проєктів сприяє формуванню навичок самостійної діяльності, застосування знань у нестандартних ситуаціях; комунікативних умінь, розвиток пізнавальних навичок і критичного мислення; вміння орієнтуватись в інформаційному середовищі; навичок науково-дослідної роботи. У нашому дослідженні конкретизуємо поняття проєктна компетентність учителя початкової школи як інтегративну професійну та особистісну якість, засновану на знаннях, навичках, досвіді та особистих ціннісних орієнтаціях педагога, яка сприяє ефективній підготовці та реалізації освітніх проєктів у початковій школі. Здатність майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності розуміємо як складову проєктної компетентності, що спрямована на таку організацію позанавчальної діяльності, за якою молодші школярі набувають необхідних знань та умінь у процесі виконання проєктних завдань.

1.2. Психолого-педагогічні основи організації позанавчальної діяльності в початковій школі

Позанавчальна діяльність є обов'язковим компонентом освітнього процесу початкової школи і розглядається як спеціально організована діяльність учнів в межах варіативної частини освітнього плану [40, с.8]. Вона реалізується через позаурочну, позакласну роботу вчителя.

У Державному стандарті початкової школи громадянське, патріотичне, моральне, екологічне та інші напрями виховання повинні «пронизувати» навчальний процес, і позаурочну, і позашкільну діяльність, створюючи тим самим виховний простір, в якому гармонійно розвивається особистість дитини [7, с.69].

Позанавчальна діяльність – це складова частина освітнього процесу, що визначає діяльність школярів у позаурочний час під керівництвом вчителя [15, с. 40].

Позанавчальна діяльність об'єднує «всі види діяльності школярів (крім навчальної діяльності на уроці), в яких можливо і доцільно вирішення завдань їх виховання і соціалізації» [43, с. 45].

Позанавчальна діяльність орієнтована на створення умов для:

- творчої самореалізації дитини в комфортному розвиваючому середовищі, стимулюючого виникнення особистісного інтересу до різних аспектів життєдіяльності і позитивного перетворення особистісного ставлення до навколишньої дійсності;

- соціального становлення особистості дитини в процесі спілкування і спільної діяльності в дитячому колективі, активної взаємодії з однолітками і педагогами;

- професійного самовизначення учня, необхідного для успішної реалізації подальших життєвих планів і перспектив [43, с. 47].

Сьогодні позанавчальна діяльність розуміється переважно як діяльність, що організовується в позаурочний час для задоволення потреб учнів у змістовному дозвіллі, їх участі в самоврядуванні та суспільно

корисній діяльності.

Метою позанавчальної діяльності учнів на ступені початкової загальної освіти є виховання і соціалізація духовно-моральної особистості.

Завдання позанавчальної діяльності узгоджуються з завданнями духовно-морального розвитку і виховання учнів в напрямі формування особистісної, соціальної та сімейної культури [43, с. 48].

Також завданнями позанавчальної діяльності можна вважати:

- мотивування школярів до участі в різних видах позаурочної діяльності;
- навчання школярів способам оволодіння різними видами позаурочної діяльності;
- допомога школярам у здійсненні ними самостійного планування, організації, проведення та аналізу найбільш значущих для них справ і проєктів різної спрямованості;
- формування і розвиток дитячих колективів, які спільно беруть участь в різних видах позаурочної діяльності [43, с. 50].

Принципи організації позанавчальної діяльності:

- 1.1. Відповідність віковим особливостям учнів, спадкоємність з технологіями навчальної діяльності;
- 1.2. Опора на традиції і позитивний досвід організації позаурочної діяльності;
- 1.3. Опора на цінності виховної системи школи;
- 1.4. Вільний вибір на основі особистих інтересів і схильностей дитини [40, с. 5].

Функціями позанавчальної діяльності є:

1. Освітня – навчання дитини за додатковими освітніми програмами, отримання нею нових знань за галузями її інтересів;
2. Виховна – придбання і збагачення соціального досвіду, формування ціннісного ставлення до реалій навколишнього світу; створення умов для самовизначення дитини в навколишньому світі;

3. Креативна – створення гнучкої системи для реалізації індивідуальних творчих інтересів дитини;

4. Компенсаційна – заповнення дитиною умінь, недостатньо сформованих у навчальній діяльності;

5. Інтеграційна – створення єдиного освітнього простору школи;

6. Трансформативна – можливість перенесення набутих умінь на реальні життєві ситуації [26, с.35].

Аналіз функцій позанавчальної діяльності молодших школярів уточнює її роль в забезпеченні якості, доступності та ефективності початкової освіти.

Згідно з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти позанавчальна діяльність організовується за наступними напрямками розвитку особистості: спортивно-оздоровчий, духовно-моральний, соціальний, загальноінтелектуальний, загальнокультурний [11].

Розглянемо переваги позанавчальної діяльності перед навчальною:

1. Менш регламентований режим і можливість до побудови діалогічних, суб'єкт-суб'єктних відносин; тут здійснюється взаємне освоєння освітніх, професійних, культурних цінностей дітьми і дорослими, тобто дітьми і педагогом як рівноправними суб'єктами;

2. Надання учням можливості вибору широкого спектру занять, спрямованих на їх розвиток;

3. Успішна індивідуалізація та диференціація навчання та виховання дітей;

4. Закріплення та практичне використання окремих аспектів змісту навчальних програм [15, с.41].

На наш погляд, одна з найголовніших умов реалізації позанавчальної діяльності в початковій школі – це використання методу проєктів. Всі напрями позаурочної діяльності можна здійснювати через проєктну діяльність, яка допомагає реалізувати творчий потенціал молодших школярів.

В процесі позанавчальної діяльності доречно застосовувати такі види проєктів:

1. Дослідницькі, мета яких: дослідження та презентація певного об'єкта – процесу або явища, що сприяє виникненню проблемної ситуації.

2. Інформаційні, мета яких: пошук та презентація інформації про певний об'єкт чи явище.

3. Творчі, мета яких: створення продуктів творчої діяльності.

4. Ігрові, мета яких: моделювання соціальних та ділових стосунків в організованій ігровій діяльності.

5. Прикладні (практико-орієнтовані), мета яких: створення конкретного продукту, практичних напрацювань [5, с.143].

Також проєкти в позанавчальній діяльності можуть бути міжпредметні (де інтегрується зміст декількох навчальних предметів) або надпредметні (ті, що містять зміст дисципліни, які не входять до програми початкової школи).

За кількістю учасників проєкти можуть бути індивідуальні, парні, групові, колективні. Але для позанавчальної діяльності важливим залишається система і послідовність етапів проєктування:

1. Організація проєкту:

Визначення теми і мети проєкту;

Формулювання проблеми;

Гіпотези щодо її розв'язання;

2. Планування діяльності в проєкті:

Визначення джерел інформації;

Описування бажаних кінцевих результатів;

Розподіл завдань.

3. Дослідження теми проєкту:

Добирання необхідної інформації;

Аналіз зібраної інформації;

Висновки, пропозиції.

4. Результати:

Оформлення результату;
Демонстрація (презентація) результату;
Оцінювання й підбиття підсумків [4, с.8].

Відповідно до вищеописаної структури проектування визначені відповідні етапи діяльності учасників:

1. Пошуковий: визначення теми проекту; пошук і аналіз проблеми; постановка мети та завдань проекту; визначення типу проекту за кінцевим результатом;

2. Аналітичний: добирання і вивчення інформації; аналіз наявності інформації; пошук оптимальних способів досягнення мети та завдань проекту, побудова алгоритму діяльності; складання плану реалізації проекту; аналіз ресурсів.

3. Практичний: виконання запланованих операцій; контроль якості; внесення змін роботу.

4. Презентаційний: підготовка презентаційних матеріалів; презентація проекту; вивчення можливостей використання результатів проекту.

5. Контрольно-аналітичний: аналіз результатів виконання проекту; оцінювання якості виконання проекту [38, с.58].

Під час застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності вчитель виконує такі функції: допомагає учням у пошуках інформації; сам є джерелом інформації; координує весь процес роботи над проєктом; підтримує і заохочує учнів; підтримує неперервний рух учнів у роботі над проєктом (треба вміти допомогти учневі, не виконуючи роботу замість нього).

Отже, в умовах впровадження Концепції нової української школи позанавчальна діяльність набуває нової актуальності, так як це той ресурс, який дозволяє школі досягти нової якості освіти. Позанавчальна діяльність є обов'язковим компонентом освітнього процесу початкової школи і розглядається як спеціально організована діяльність учнів в межах варіативної частини освітнього плану, що реалізується через позаурочну,

позакласну роботу вчителя. Застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності є ефективним завдяки самостійності виконання завдань учнями, реалізації творчого потенціалу молодших школярів, а також створення умов для виховання гармонійно всебічно розвиненої особистості.

1.3. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної діяльності

Перехід на нові державні освітні стандарти поставив перед закладами вищої освіти проблему нової організації освітнього процесу, в тому числі і для підготовки педагогічних кадрів. Особливої важливості набули вимоги до рівня підготовки вчителів, здатних ініціювати пошук ефективних моделей організації та управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів у школі. Тим часом в системі підготовки педагогічних кадрів ще недостатньо враховуються об'єктивні тенденції сучасної освіти. Причина такого становища – відсутність зв'язків між новими цілями підготовки вчителя, її новою структурою і старими формами, методами роботи зі студентами. Потрібні інші технології професійної підготовки вчителів, які вимагають нових ідей, інновацій, досліджень, підвищення кваліфікації викладачів [8, с.6].

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації позаурочної діяльності молодших школярів розуміється як «процес освоєння студентом системи особистісних і професійних якостей, що забезпечують результативність організації позаурочної діяльності молодших школярів відповідно до вимог освітнього стандарту початкової школи» [24, с. 10].

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації позанавчальної діяльності знаходиться в органічному взаємозв'язку з іншими напрямками професійної готовності майбутніх вчителів і містить теоретичні, методичні та технологічні структурні компоненти [29, с.43].

Теоретична підготовка студентів до організації позанавчальної діяльності має на меті «засвоєння ними закономірностей цілісного

педагогічного процесу (відповідність змісту, форм і методів здійснення педагогічного процесу характеру суспільних відносин, рівню розвитку науково-технічного прогресу і продуктивних сил суспільства; неминучість виховних наслідків життєвих відносин, ситуацій, взаємодії дитини з навколишнім середовищем; обумовленість формування особистості, її системних якостей і властивостей змістом і характером діяльності і спілкування; органічний взаємозв'язок виховання, навчання і розвитку; взаємозалежність цілей і завдань, форм, методів організації навчально-виховного процесу); знань принципів цілісного педагогічного процесу (цілеспрямованість, зв'язок з життям, з вирішенням завдань соціально-економічного розвитку країни; науковість; наочність; спадкоємність; послідовність і систематичність; оптимальне поєднання форм і методів, засобів навчання і; врахування вікових та індивідуальних особливостей вихованців; поєднання педагогічного керівництва з розвитком самостійності, ініціативи і творчості дітей; єдність вимогливості і поваги до особистості; опора на позитивне в особистості вихованця; поєднання прямих педагогічних впливів з методами паралельної дії та ін.)» [33, с. 39].

Методична підготовка студентів спрямована на вивчення сукупності знань про форми організації, методи і прийоми навчання і виховання або про принципи, зміст, правила, факти, форми, методи навчання і виховання. Зокрема, методична підготовка студентів до організації позанавчальної діяльності спрямована на забезпечення їх знаннями про зміст, форми, методи і засоби здійснення даного напрямку виховної роботи [43, с.112].

При визначенні змісту технологічної підготовки майбутніх вчителів до здійснення позанавчальної діяльності ми погоджуємося з думкою, що «позанавчальна діяльність – невід'ємна складова частина цілісного педагогічного процесу, тому її здійснення вимагає сформованості у вчителя загальнопедагогічних умінь і навичок, що характеризують педагогічну діяльність в цілому. Однак складність і варіативність умов, в яких здійснюється педагогічний процес, також вимагає від педагога володіння

різними способами і прийомами реалізації педагогічної взаємодії і розв'язання завдань позаурочної діяльності» [21, с.72].

Спираючись на дані положення, ми вважаємо цілком обґрунтованим розглядати професійну підготовку майбутніх вчителів як спеціально організований педагогічний процес, заснований на взаємозв'язку професійного навчання і розвитку особистості студентів і спрямований на формування професійної готовності до обраної діяльності.

Ключовою ідеєю змін у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у ЗВО, на наш погляд, має стати оволодіння майбутнім педагогом досвідом використання методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів.

Майбутній фахівець в галузі початкової освіти повинен орієнтуватися у динамічному інформаційному та педагогічному просторі, бути готовий впроваджувати інноваційні технології, здійснювати інтегративне навчання молодших школярів. Така професійна підготовка має бути важливим компонентом професійного становлення майбутніх учителів початкової школи [7, с.36].

З метою підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Степанюк К. було розроблено навчальний курс за вибором студентів «Технологія проєктування в початковій школі», який спрямований на вивчення потенційних можливостей проєктної діяльності в умовах модернізації освітньої системи. Курс передбачав подання базових відомостей про проєктну діяльність та засоби її реалізації в освітньому процесі початкової школи. Виконання проєктів, максимально пов'язане із життєвими ситуаціями, є найкращим засобом самостійної діяльності майбутніх учителів початкової школи, який стимулює пізнавальний, емоційний розвиток, зацікавлення, дає змогу індивідуалізації та диференціації навчання, розвиває творче мислення, зміцнює в студентів пізнавальну мотивацію, інтегрує набуті раніше знання, формує дослідницькі вміння [35].

Формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової

школи в процесі професійної підготовки – це неперервний процес поетапного включення студентів у навчальну та професійно-педагогічну діяльність із урахуванням взаємозв'язку системного, середовищного, особистіснодіяльнісного, компетентнісного та технологічного підходів. Вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми дозволило нам дійти висновку, що впровадження нових стандартів початкової освіти потребує не лише перегляду й удосконалення змісту загальної освіти, а й активізації методів організації освітнього процесу в закладах вищої освіти [38, с. 57-58].

Здійснений аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних учених довів, що використання проєктної діяльності для розв'язання освітніх завдань формування вчителя з критичним і творчим мисленням, здатного ефективно функціонувати в мінливих умовах професійної діяльності, є невід'ємним компонентом сучасної освіти. Тому важливого значення з огляду на це набуває питання впровадження в освітній процес проєктної діяльності.

Отже, повернення до методу проєктів сьогодні відбувається досить інтенсивно та стає важливим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти. Здобувачі вищої освіти набувають досвіду вирішення реальних проблем, споглядаючи на майбутнє самостійне життя, які проєктують у навчанні. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології має базуватися на вивченні зарубіжного та вітчизняного досвіду, врахуванні новітніх тенденцій у галузі освіти й проєктуванні змісту, методів та форм навчання, адекватних прогнозованим проблемам і потребам суспільства. Дотримання цих вимог суттєво підвищить якість підготовки, а відтак – і якість роботи, яку виконуватимуть фахівці.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

2.1. Діагностика здатності майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності

Для діагностики здатності майбутніх вчителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності, необхідно визначити і охарактеризувати її компоненти.

Критеріями здатності майбутнього вчителя у даному виду діяльності є: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, творчий і рефлексивно-оцінний.

Ми виділили показники кожного критерію готовності, відповідно до специфіки нашого дослідження:

- мотиваційно-ціннісний компонент: позитивно-ціннісне ставлення до дитини, бажання залучати дітей до дослідницької діяльності;

- когнітивний компонент: знання змісту, методів, прийомів і форм організації позанавчальної діяльності; знання основних принципів методу проєктів;

- діяльнісний коппонент: вміння створювати для учнів ситуацію успіху в позанавчальній взаємодії; володіння способами організації позаурочної діяльності;

- творчий компонент: педагогічна імпровізація, творча уява, здатність до організації творчої діяльності молодших школярів під час залучення їх в проєктну діяльність;

- рефлексивно-оцінюючий компонент: уміння оцінювати результати позанавчальної, проєктної діяльності.

Співвідношення критеріїв здатності студентів до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів з показниками і

рівнями готовності відображено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Показники здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності

Критерії	Рівні	Показники
Мотиваційно-ціннісний	Низький	позитивно-ціннісне ставлення до дитини
	Середній	позитивно-ціннісне ставлення до дитини
	Високий	бажання залучати дітей до дослідницької діяльності
Когнітивний	Низький	Поверхові знання про організацію проєктної чи позанавчальної діяльності
	Середній	знання змісту, методів, прийомів і форм організації позанавчальної діяльності
	Високий	знання основних принципів методу проєктів
Діяльнісний	Низький	часткові вміння організації позанавчальної діяльності
	Середній	вміння створювати для учнів ситуацію успіху в позанавчальній взаємодії
	Високий	володіння способами організації проєктної діяльності у позанавчальній роботі
Творчий	Низький	відсутність будь-яких творчих проявів
	Середній	організація проєктної діяльності за зразком
	Високий	педагогічна імпровізація, творча уява, здатність до організації творчої діяльності молодших школярів під час залученні їх в проєктну діяльність
Рефлексивно-оцінюючий	Низький	Оцінювання чи рефлексія відсутні або не відповідають дійсності.
	Середній	Оцінювання застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності часткове
	Високий	вміння оцінювати результати позанавчальної, проєктної діяльності

У якості діагностичних методик були обрані: педагогічне спостереження за навчальною діяльністю студентів та за їх професійною діяльністю під час проведення позаурочних занять під час педагогічної практики; анкетування студентів (анкети: «Визначення здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності», «Цілі і можливості проєктної діяльності») (додатки А, Б).

Констатувальний етап експерименту проводився на базі педагогічного факультету Херсонського державного університету на початку 2021-2022 навчального року. У дослідженні були задіяні студенти, які навчаються за

напрямом підготовки «Початкова освіта» 4 курсу в кількості 16 осіб заочної форми і 26 осіб денної форми навчання. Всього в дослідженні брали участь 42 студенти.

Метою даного етапу є проведення діагностики студентів для з'ясування початкового рівня здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання дослідження:

1. Виявити, наскільки студенти знайомі з методом проєктів, а також яке уявлення мають про позанавчальну діяльність;

2. Визначити, з якими труднощами стикаються студенти за необхідності використання методу проєктів; під час організації позанавчальної діяльності.

Діагностика здійснювалася через перевірку відповідей кожного студента на запитання анкет (додатки А, Б). За правильне визначення методу проєктів у першому запитанні анкети «Визначення здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності» студент отримував 2 бали. Якщо студент, у другому запитанні, відповідав, що позанавчальна діяльність може здійснюватися шляхом методу проєктів – він отримував 1 бал. Третє запитання передбачало одну правильну відповідь, яка була розташована під цифрою 1. За правильно обрану відповідь студент отримував 2 бали. Максимальна сума балів становить 5 балів.

У першому питанні анкети «Цілі і можливості проєктної діяльності» студенти могли отримати 2 бали за правильно названу мету методу проєктів. 1 бал за перерахування труднощів під час організації проєктної діяльності молодших школярів, у другому запитанні. За рефлексію власних знань про проєктну діяльність у третьому запитанні – 1 бал. У 4 запитанні за відповідь «так» - студент отримував 1 бал і 0 балів – за відповідь «Ні». І в п'ятому запитанні за перерахування двох і більше умінь студенти отримували 2 бали. Перерахування менше двох умінь не враховувалося. Максимальний бал – 7

балів.

У виділенні рівнів здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів враховувалися наступні показники.

Високий рівень здатності характеризується наявністю теоретичних знань про метод проєктів, про організацію позанавчальної діяльності молодших школярів. Студент вказує і пояснює поняття «проєктна діяльність», «позанавчальна діяльність». Наводить хоча б за одним принципом організації даних видів діяльності. Розповідає про інші особливості організації позанавчальної та проєктної діяльності молодших школярів. Для студента, що знаходиться на високому рівні, характерно творчий прояв (планування проєкту: визначення теми, мети, постановка завдань, розробка етапів, ідеї по рефлексії і захисту проєктів.) Оцінювався високий рівень здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів 10-12 балами.

Середній рівень відрізняється тим, що студент знайомий з поняттями «метод проєктів», «позанавчальна діяльність». Інтерпретує теоретичний матеріал. Однак, теоретичних знань недостатньо, тому назвати і пояснити мету, завдання проєктної та позанавчальної діяльності, принципи організації тощо складно. Даний рівень оцінювався 7-9 балами.

Низький рівень характеризується тим, що студент не знайомий навіть з основними поняттями проєктної та позанавчальної діяльності. Теоретичні знання про дані види діяльності слабкі, студент лише відтворює те, що чув про це. На цьому рівні студент отримував від 5 до 7 балів.

При визначенні рівня здатності враховувалися також результати педагогічного спостереження за діяльністю студентів на лекційних та практичних заняттях.

У таблиці 2 проілюстровані результати відповідей респондентів на запитання анкети «Визначення здатності майбутніх учителів початкової

школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності». З визначенням поняття метод проєктів, впоралися 16,7 % (7 осіб) і не впоралися 83,3% (35 осіб). Дане запитання орієнтоване на теоретичні знання про метод проєктів і допускає цитування визначення будь-якого автора. Відповіді на друге запитання показали, що більшість студентів не пов'язують позанавчальну діяльність з методом проєктів. Так, вважають за можливе застосовувати метод проєктів у позанавчальній діяльності лише 26,2% (11 осіб). Решта 73,8% (31 особа) визначають місце методу проєктів – під час уроків. На третє запитання, про мету позанавчальної діяльності, вірно відповіли 83,3% (35 осіб). 16,6% (7 осіб) не впоралися з цим завданням.

Таблиця 2.

Результати анкетування «Визначення здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності»

№	Запитання	Результат		
		Відповідь	Бал (макс. 5)	Відсоток правильних відповідей
1	Що таке метод проєктів у початковій освіті?	допускається цитування вітчизняних науковців	2 б.	16,7 %
2	Яке місце повинен займати метод проєктів у позанавчальній діяльності сьогодні?	показати зв'язок між проєктною і позанавчальною діяльністю	1б.	26,2%
3	Яка мета позанавчальної діяльності в початковій освіті?	А - створення умов для прояву і розвитку дитиною своїх інтересів на основі вільного вибору, досягнення духовно-моральних цінностей і культурних традицій	2 б.	83,3%

У першому запитанні анкети «Цілі і можливості проєктної діяльності» лише 30,9% (13 осіб) відповіли, що основна мета методу проєктів полягає в наданні учням можливості самостійного придбання знань в процесі розв'язання практичних завдань або проблем. Решта 69,1% (29 осіб) метою методу проєктів вважають кінцевий продукт проєкту: листівка, журнал тощо.

Практично всі студенти 92,8% (39 осіб), під час відповіді на друге запитання, назвали «відсутність джерел інформації у дітей», як головні труднощі залучення учнів в проектну діяльність. Решта 3 людини (7,1%) додають також «мовлення учнів і регламент презентації проєктів».

Відповідаючи на третє запитання «Яких знань ви потребуєте додатково?», студенти говорять про практичні навички. 70% (30 осіб) говорять про відсутність практики з проектної діяльності.

Такий самий результат і в четвертому запитанні. Через відсутність практики, більшість студентів 70% не вважають себе готовими до організації проектної діяльності учнів.

Таблиця 3.

Результати анкетування «Цілі і можливості проектної діяльності»

№	Запитання	Результат		
		Відповідь	Бал (макс. 7)	Відсоток правильних відповідей
1	Як ви розумієте цілі і можливості проектної діяльності в навчанні і вихованні молодших школярів?	основна мета методу проєктів полягає в наданні учням можливості самостійного придбання знань в процесі вирішення практичних завдань або проблем	2 б.	30,9%
2	Які труднощі можуть виникнути під час залучення учнів в проектну діяльність?	Тимчасові обмеження, або не сформоване уміння самостійного пошуку інформації в учнів тощо.	1б.	7,1%
3	Яких знань ви потребуєте додатково?	Передбачає рефлексію власних знань (перерахування відсутніх)	1 б.	30%
4	Чи вважаєте ви, що отримана вами педагогічна освіта забезпечує здатність до організації проектної діяльності?		Так 1б.	30%
5	Які вміння, на ваш погляд, потрібні педагогу для організації проектної діяльності?	Перерахування двох і більше проєктувальних умінь (проблематизація, цілепокладання, планування, аналіз результатів і рефлексія)	2б.	12%

У п'ятому запитанні більшість студентів 88% (37 осіб) перерахували такі вміння педагога, необхідні для організації проєктної діяльності: «придумувати тему для проєкту», «вибирати інформацію», «організовувати дітей», «ділити колектив на групи», «оцінювати кінцевий результат проєкту». І тільки 11,9% (5 осіб) додали до даного переліку власне проєктувальні вміння: «проблематизація», «цілепокладання», «планування», «аналіз результатів і рефлексія».

Загальні результати відповідей студентів представлено в таблиці 3.

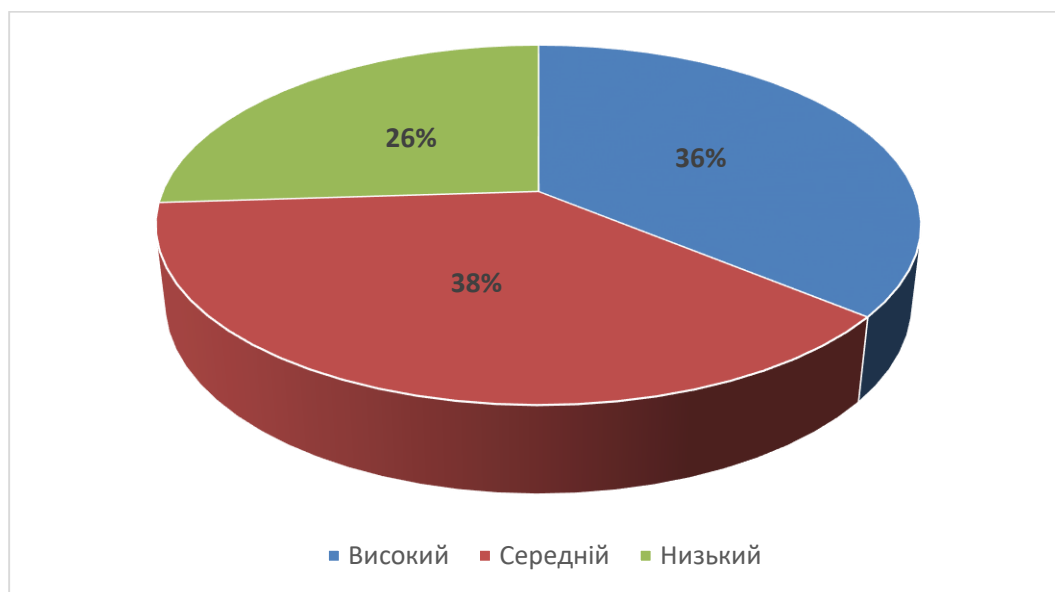

Рис. 1. Результати діагностики здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності на констатувальному етапі

Таким чином, діагностика рівня здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності на констатувальному етапі показала, що студенти, залучені до проєктної діяльності (36%), мають високий рівень. Переважна кількість респондентів 64% знаходиться на середньому та низькому рівнях, а отже виникає необхідність у визначенні та реалізації організаційно-педагогічних умов для підвищення рівня здатності студентів до організації позанавчальної діяльності за допомогою методу проєктів.

За допомогою анкетування нам вдалося з'ясувати, що 64% студентів

частково володіє знаннями про метод проєктів і його застосування в позанавчальній діяльності. Майбутні вчителі не пов'язують даний метод з позаурочною діяльністю. Відповідно можна констатувати необхідність практичної підготовки студентів до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності початкової школи.

2.2. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності

З метою обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності нами були проаналізовані результати сучасних наукових досліджень. У нашій роботі ми погоджуємося з наукових знахідками Павлюк Б. щодо створення й обґрунтування педагогічних умов формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки:

Перша педагогічна умова – поетапне формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Друга педагогічна умова – організація проектної діяльності студентів у контексті підготовки до роботи в умовах Нової української школи.

Третя – наскрізне застосування ІКТ у проектній діяльності [Павлюк].

Рівень нашого наукового дослідження вимагає визначення саме організаційно-педагогічних умов, адже включення організаційного аспекту до педагогічних умов зумовлено важливістю цього аспекту в забезпеченні ефективності процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.

Єжова О. під організаційно-педагогічними умовами розуміє «спеціально створені в педагогічному процесі обставини, що забезпечують цілеспрямований упорядкований та узгоджений вплив на особистість

чинників, які є необхідними та достатніми для досягнення поставлених цілей» [15, с. 40]. Таке визначення суголосне з нашим баченням.

Отже, організаційно-педагогічні умови тлумачимо як сукупність обставин процесу підготовки і є необхідними та достатніми для забезпечення ефективності підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності. При цьому організаційно-педагогічні умови виступають обставинами, які можна добирати відповідно до особливостей досліджуваного феномену, а за допомогою їх сукупності можна впливати на перебіг процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи і сприяти його дієвості й успішності.

Комплекс педагогічних умов, що забезпечують підвищення ефективності досліджуваного нами процесу: формування здатності майбутніх учителів початкової школи до організації проєктної діяльності молодших школярів у позаурочний час, на нашу думку, обов'язково повинен включати: єдність теоретичної (при вивченні дисциплін навчального плану) і практичної (на заняттях і поза ними – шкільної практики) підготовки; використання методу проєктів в якості форми самостійної роботи бакалаврів під час вивчення різних дисциплін; організацію діяльності суб'єктів педагогічного процесу на основі позитивної міжособистісної взаємодії.

Крім того студентам необхідні зустрічі з практикуючими педагогами, де вони могли б познайомитися з досвідом роботи, з інноваційними характеристиками процесу і забезпечити для себе високий рівень сформованості здатності до застосування методу проєктів.

Формувальний етап експерименту проводився на базі педагогічного факультету Херсонського державного університету. Мета даного етапу: створити організаційно-педагогічні умови (рис.2) для формування здатності майбутніх вчителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності.

Рисунок 2. Сукупність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності

Ми припускаємо, що оволодіння методом проєктів майбутніми вчителями початкової школи відбувається в процесі активної участі в проєктній діяльності. Рівень сформованості проєктувальних умінь студентів підвищиться, якщо в процесі професійної педагогічної підготовки будуть враховувані такі організаційно-педагогічні умови:

- освітній процес буде побудований на принципах проблемного навчання;
- в освітньому процесі буде широко використаний метод проєктів під час викладання дисциплін професійної підготовки;
- буде організована навчальна практика з організації позанавчальної діяльності молодших школярів із застосуванням методу проєктів.

Завдання формувального етапу експерименту:

1. Формування уявлень студентів про теоретичні основи проєктування;
2. Формування уявлень про структуру та етапи проєктної діяльності;
3. Розвиток практичних умінь і навичок з організації проєктної діяльності молодших школярів;
4. Формування уміння створення проєктів;

5. Формування готовності до оволодіння проєктною діяльністю як універсальною, інноваційною технологією;

6. Ознайомлення з сучасними методами колективної роботи над проєктом.

За результатами констатувального етапу експерименту виявлено, що більшість бакалаврів виявляються не достатньо готові до застосування методу проєктів у практичній діяльності. Це відбувається через те, що студенти не занурюються систематично та послідовно в проєктну діяльність за роки навчання. Звичайно, існують дисципліни, під час вивчення яких студенти розбирають метод проєктів, його історію, принципи організації. Але відсутність практичної частини не дозволяє до кінця засвоїти та прийняти даний метод. Що, в подальшому, викликає труднощі в організації проєктної діяльності молодших школярів.

Враховуючи дані положення, нами були розроблені організаційно-педагогічні умови та модель підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності (рис. 3).

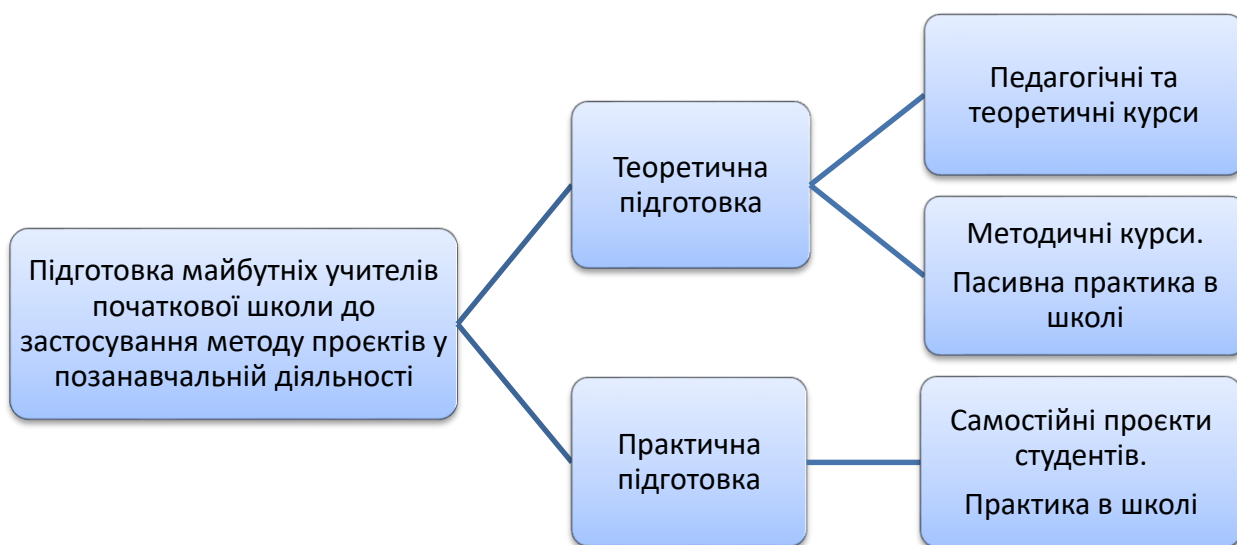

Рисунок 3. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності

Отже, підготовка студентів до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності містить два компоненти: теоретичну та практичну

підготовку. У свою чергу теоретична підготовка може здійснюватися в межах педагогічних і теоретичних дисциплін, методичних дисциплін та практики в школі (пасивна), а практична підготовка через самостійні проєкти студентів, а також активну практику в школі.

Розглянемо докладніше кожен компонент даної моделі.

Формувальний етап експерименту розпочався з базового компонента обгрунтованої моделі: з теоретичної підготовки. Перший блок теоретичної підготовки: педагогічні та теоретичні дисципліни («Проектна діяльність в роботі вчителя початкової школи»).

На даному етапі були організовані лекційні та практичні заняття на яких студенти могли освоїти наступні складові проєктної та позанавчальної діяльності:

1. Сутність і структура проєктної діяльності. Проєкт: поняття і зміст. Основні ознаки проєкту. Класифікація проєктів. Цілі та завдання проєкту. Структура проєкту.

2. Внутрішня структура та життєвий цикл проєкту. Типи структурних моделей проєкту: дерево цілей, матриця розподілу відповідальності, мережева модель проєкту, дерево ресурсів, дерево ризиків. Основні фази циклу проєктів.

3. Оточення та учасника проєкту. Види і характеристика оточення проєкту. Далеке оточення проєкту. Близьке оточення проєкту. Склад учасників проєкту. Команда проєкту. Керуючий проєктом.

4. Мета та ескізний опис проєкту. SMART-тест для формулювання мети проєкту. Енергія проєкту. Попередній план проєкту. Визначення обсягу проєкту. Складання статуту проєкту. Паспорт проєктної ідеї.

5. Стекхолдери проєкту. Поняття «стекхолдер». Алгоритм роботи зі стейкхолдерами. Види стейкхолдерів. Рівні стейкхолдерів. Стратегія роботи зі стейкхолдерами. Прийоми роботи зі стейкхолдерами.

6. Управління командою проєкту. Етапи формування команди. Типи управління в проєктних групах. Стилі лідерства в проєктній команді.

7. Презентація проекту. Правила публічного виступу. Основні помилки оратора. Storytelling як спосіб презентації проекту. Логіка виступу. Яких питань очікувати? Правила роботи з презентацією [1; 10].

Зв'язок між лекційними і практичними заняттями був таким: схематичний матеріал лекції, типові алгоритми діяльності опрацьовуються на матеріалі готових освітніх проєктів. Алгоритми проєктування студенти закріплюють під час аналітичної діяльності. Далі студенти розробляють в малих групах власний навчальний проєкт, в тому числі будують дерево цілей, проводять фрагментування і структурування завдань, створюють подієву модель проєкту, оцінюють ресурси і ризики, проєктують витрати, розробляють календарний графік і розклад проєкту, будують планетарну модель стекхолдерів, описують команду проєкту (ролі, функції, зміст діяльності, вимоги до членів команди) та ін.

Оскільки метод проєктів відомий студентам з попередньо засовених курсів, було прийнято рішення приділити більше часу навчальним проєктам. Навчання студентів освітньому проєктуванню здійснювалося у складі малих навчальних груп (як правило, по 3-5 осіб). Студенти були поділені на групи, де був сильний студент, середній і слабкий. Кожна група отримувала завдання, для виконання якого передбачався розподіл ролей між учасниками групи. Оцінювалася робота всієї групи. Процес групового навчання, на відміну від традиційного (фронтального та індивідуального), характеризується такими основними рисами, як: участь кожного студента в навчанні у співпраці, соціалізація, спілкування, рефлексія, взаємодія для саморозвитку.

Теоретична підготовка, в розробленій нами моделі, мала на меті й методичну підготовку, а також пасивну практику в школі. Відповідно студенти були залучені до предметного проєктування.

На даному етапі теоретичної підготовки здійснювалася пасивна практика в школі. Студенти відвідували позаурочні заняття, де вчителі демонстрували застосування методу проєктів. Так студенти відвідали кілька

гуртків за різними напрямками, які відображені в таблиці 5. Необхідно відзначити, що вже на даному етапі студенти стали відзначати, що рівень їх знань і уявлень про проєктну діяльність, про організацію позанавчальної діяльності за допомогою методу проєктів, значно підвищився. А багато хто з них усвідомили сутність і значення проєктування. Майбутні вчителі погодилися, що даний метод корисний і дуже цікавий не тільки для учнів, а й для педагогів.

Таблиця 5.

Список позаурочних занять, які відвідали студенти під час пасивної практики в школі

№ з/п	Назва гуртка	Напрямок позаурочної діяльності	Тема заняття	Короткий опис
1	Світ чарівних книг	Загальноінтелектуальний	Історія книг	Під час виконання міні-проєкту, учні продемонстрували кожен етап довгого шляху розвитку книги, який вона пройшла перш, ніж стала такою зручною і красивою, як зараз
2	Веселка	Загальнокультурний	Техніки малювання	Учнім було запропоновано вивчити матеріал (довідники, журнали, презентації, готові роботи) і представити класу різні види малювання: точками, пальчиками, бризками, з використанням ниток, графаретів, воску. Кожна група давала докладне пояснення техніки малювання і зразок виконаної роботи (майстер-клас)
3	Початкове технічне моделювання	Загальнокультурний	Використання природного матеріалу для виготовлення іграшок	Школярам була запропонована різна література з моделювання, природний матеріал, інструменти. Кожна група отримала свою тему, відповідно до якої необхідно було на захисті проєкту представити іграшку з інструкцією виготовлення

Наступний блок нашої моделі з підготовки майбутніх вчителів початкових класів до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності має на меті практичну підготовку студентів. Отже, другим етапом формуювального експерименту була практична підготовка студентів. Тут дві

складові: самостійні проекти студентів і практика в школі (щодо застосування методу проектів у позанавчальній діяльності).

Мета даного блоку занять: формувати здатність до проектної діяльності. Завдання: розробити, актуальний, орієнтований на практичну реалізацію авторський проект з описом його ресурсного забезпечення, конкретних механізмів реалізації, механізмів контролю досягнутого ефекту.

Етапи проектної діяльності.

Перший етап. На цьому етапі формується проблема проектної діяльності, ставляться цілі і завдання. Ми звернулися до студентів з пропозицією запропонувати тему освітнього проекту для позанавчальної діяльності молодших школярів. На етапі висунення початкових ідей за допомогою мозкового штурму студенти висловлювали свої ідеї, пропозиції. Необхідно відзначити, що пропозицій було дуже багато і вони носили різний характер.

Другий етап. В результаті групового обговорення кожна з підгруп вибрала одну тему, з якою буде далі працювати. На цьому етапі визначається вид кінцевого продукту проектної діяльності; вимоги до його якості, розробляються критерії оцінювання результатів проектної діяльності (актуальність теми, практична і теоретична значимість проекту, повнота реалізації проектного задуму, глибина проникнення в проблему, залучення знань з інших галузей, естетика оформлення проектної діяльності).

Третій етап. Планування. На цьому етапі студенти в групах склали розгорнутий план спільних дій, який включав: збір інформації, складання портфоліо проекту, визначення завдань і термінів виконання проекту.

Четвертий етап. Робота над проектом в групах і оформлення результатів проектної діяльності.

П'ятий етап. Після закінчення роботи над проектом робоча група збирається для аналізу та оцінки результатів своєї діяльності (що вдалося реалізувати, а що – ні, які причини невдач, який був індивідуальний внесок кожного учасника у вирішення проблеми і групи в цілому, чому проект

навчив і що залишилося невідомим, є перспективи подальшого розвитку розробленого проєкту).

Шостий етап. Захист проєктів. На захист проєктів були запрошені всі студенти. Експертна комісія, складена з учасників різних робочих груп, на чолі з педагогом, регламентує час і процедуру презентації результатів проєктної діяльності, а також виступ опонентів, питання і оціночні судження. Учасники проєкту приготували спільну доповідь, розділивши між собою порядок виступів. У доповіді викладалася суть проблеми (по кожній темі), основні факти і результати досліджень.

У результаті проєктної діяльності студентів були створені досить цікаві освітні проєкти, деякі з яких проаналізуємо докладніше.

Проєкт «I know everything» був розроблений в межах теми «Мої відкриті університети». Назва проєкту – це назва мобільного додатку, з впровадженням якого навчання стане не тільки безперервним, але й мобільним. Учні зможуть користуватися додатком, якщо з якоїсь причини не можуть бути присутніми на занятті (хвороба, інші причини), якщо їм потрібен додатковий матеріал або консультації. Студенти яскраво представили на презентації оформлення програми (обкладинку, розділи меню і додаткові функції). Такий проєкт оцінили студенти та відзначили, що користувалися б даними додаток із задоволенням.

Проєкт «В здоровому тілі – здоровий дух» виконаний в межах теми «Моє місто». Студенти цієї групи запропонували у своєму проєкті автомати з питною водою на безкоштовній основі по всьому місту. При захисті проєкту автори наводили наступні аргументи:

1. Пити чисту воду корисно протягом усього дня – це доведено медициною в усьому світі. Сучасне життя змушує людину перебувати поза домом усе частіше. Звичайно, можна брати воду з собою, але часто ми забуваємо зробити це. Крім того, така вода не завжди свіжа, освіжаюча. Купувати кожен раз нову пляшечку води – витратно.

2. Така практика вже застосовується: у великих клініках нашого міста,

офісах – стоять кулери з водою. Але, на жаль, це приватна ініціатива керівництва. А ось, коли ми опиняємося на дитячому майданчику, в парку, де проводимо з дітьми не одну годину – доводиться купувати/брати з собою.

3. Пити чисту воду не тільки корисно, іноді це просто необхідно. Людині може стати погано і часто поруч не виявляється елементарно води.

Студенти розробили макет, на якому відзначені місця, які необхідно обладнати такими автоматами, серед яких: парки, дитячі майданчики, автобусні зупинки, шкільні двори (дитячі садки, університети, технікуми), залізничний вокзал, автовокзал та інші. Студенти зобразили, як може виглядати такий автомат: це не кулер (так як на воду не повинні потрапляти сонячні промені), щось, що нагадує старі колонки, з під землі кран (естетично оформлено) і пристрій, що видає пластиковий стакан. Звичайно, добротна урна поруч для використаної тари. Ідею підтримали 100%.

Проект «Українською завжди і скрізь» в межах теми «Моя державна мова». Студенти констатували, що існує велика кількість україномовних словників. Однак до книги людина звертається все рідше. Та й мобільні додатки рясніють різноманітністю. Але відсутня мотивація, немає потреби прочитати, дізнатися значення, історію слова. Група запропонувала запустити на всіх пристроях, де це можливо, рубрику «Українською завжди і скрізь». Передбачається, що почути історію слова, його походження, значення, правильну вимову (орфоепічно, що не менш важливо), синоніми, антоніми – можна буде в ліфті, під'їзді, на майданчиках, в громадському транспорті, по радіо, в магазині, в будь-якому місці знаходження людини. Звичайно, трансльована інформація повинна бути грамотно відібрана, пристрої не повинні перебивати один одного. Без шуму, без перешкод, тактовним і лаконічним стилем. Людина практично скрізь буде чути подібну інформацію, буде запущений процес зміцнення ролі української мови і культури в єдності українського народу. Передбачається, що підвищиться грамотність населення. А молодше покоління буде поповнювати швидше свій словниковий запас.

Проекти, виконані іншими групами студентів, не менш важливі і цікаві. Усі учасники серйозно, творчо підійшли до проєктування. Не тільки запропонували цікаві ідеї, але наочно продемонстрували їх: схеми, малюнки, макети, презентації.

Після закінчення даного етапу нашого експерименту, майбутні вчителі початкових класів визнали метод проєктів «одним з найбільш ефективних методів навчання, який не має меж, дозволяє фантазувати, придумувати, втілювати в життя і виходити за межі звичного». Що, на їхню думку, дуже важливо в сучасній освіті.

Остання складова нашої моделі з підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів – активна практика в школі. І на цьому етапі експерименту студенти разом зі школярами виконували предметні проєктні завдання в години, відведені на позаурочну діяльність.

Розв'язання проєктних завдань передбачає придбання учнями нових знань, досвіду за різними напрямками, позитивне ставлення дітей до освіти і самоосвіти, отримання школярами самостійного соціального досвіду.

На першому занятті учням була запропонована проєктна задача з української мови на тему: ілюстрований посібник «Способи перевірки орфограм». Учні 4 класу мали змогу створити посібник з української мови для першокласників, на основі правил, які були вивчені ними протягом чотирьох років. Для досягнення кінцевого результату необхідно було вирішити низку завдань. Учні розділилися на групи за інтересами, по 4 особи в групі. За кожною групою були закріплені 3 студенти, які були консультантами. Студенти заповнювали оціночні листи (додаток Б), координували роботу групи та відзначали труднощі, які мали учні.

Завдання 1: розподіліть роботу в групі і виконавців, відповідальних за певний вид роботи. Отримавши це завдання, студенти почали розподіляти ролі за допомогою таблиці 6, яка була заздалегідь видана кожній групі.

Таблиця 6.

Розподіл ролей в проєктній групі

Роль	Вид роботи	Виконавець
Організатор	розподіляє ролі, стежить за часом, діями всіх членів групи	
Планувальник	досліджує умову завдання і планує роботу групи	
Писар	записує рішення	
Виконавець	здійснює рішення	
Контролер	перевіряє виконання роботи	
Оратор	захищає проєкт від імені групи	

Майбутні вчителі відзначали, що школярі розподіляли роботу між собою по-різному: в одних групах – попередньо ознайомившись з усіма завданнями і оцінивши можливості кожного учня, в інших – стихійно, без істотних підстав.

Завдання 2: ви отримали матеріали по одному із способів перевірки орфограм. Перегляньте ці матеріали та визначте цей спосіб.

Для виконання цього завдання учням роздали тексти, за допомогою яких вони мали змогу визначити тип орфограми. У цьому завданні учні знайомляться з текстами, які підказують їм, про який спосіб йдеться.

Студенти уважно стежили за виконанням завдання, надавалася допомога за потребою.

Завдання 3: складіть розповідь про свій спосіб перевірки орфограм. Учні описували свій спосіб перевірки і принцип його роботи. Майбутні вчителі початкової школи допомагали за необхідністю.

Завдання 4: проілюструйте конкретними прикладами описаний вами спосіб перевірки. Учні наводили приклади, відповідно до свого способу перевірки орфограм.

Завдання 5: придумайте завдання, виконуючи яке можна перевірити засвоєння даного способу. Це завдання має творчий характер. Студентам було цікаво подивитися, які завдання і якого рівня придумують школярі. Відповідальним за це завдання учням потрібна була допомога старших.

Завдання 6: вкажіть критерії, за якими можна визначити, що учень

опанував цим способом. Для виконання цього завдання необхідно доскональне розуміння дії способу перевірки. Учні зверталися за допомогою до студентів, працювали колективно.

Завдання 7: використовуючи отримані матеріали, складіть на окремому аркуші ватману загальний ілюстративний текст на тему «Способи перевірки орфограм». Усі групи об'єдналися для створення спільного продукту. Ця дія є кульмінацією процесу створення довідника і приносить моральне задоволення всім учасникам.

Виконання такого проєктного завдання сприяє навчанню учнів спільному розв'язанню завдань; більш глибокому засвоєнню дітьми способів перевірки орфограм; є елементом підготовки до презентації результатів та оцінки засвоєння теми; формує комунікативні компетентності.

Отриманий педагогічний результат під час розв'язання вищеописаної проєктної задачі:

1. Кожен учень зміг оцінити свої знання і вміння в межах предметного матеріалу, вивченого за рік.
2. Частина учнів змогла відновити прогалини в знаннях.
3. Учні випробували один із способів розподілу обов'язків для виконання загального завдання.

Таким чином, нам вдалося організувати ефективну підготовку майбутніх вчителів початкових класів до застосування методу проєктів у позаурочній діяльності молодших школярів. Ми з'ясували, що дисципліни, що вивчаються майбутніми вчителями початкових класів під час навчання у ЗВО мають великий потенціал і можуть включати вивчення теоретичних основ проєктної діяльності. Але, на жаль, тільки теоретичної підготовки недостатньо. До вже наявної в навчальному плані «педагогічної практики» необхідно додавати практику з організації проєктної діяльності молодших школярів.

2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження

Після завершення роботи з підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів, був проведений контрольний етап експерименту. Студентам напряму підготовки «Початкова освіта» було запропоновано відповісти на запитання контрольної анкети (додаток В) і скласти конспект з організації позаурочного заняття з використанням методу проєктів для учнів молодших класів.

Анкета містить чотири запитання, які орієнтовані як на знання теоретичних основ використання проєктного методу в освітньому процесі, так і на вміння планувати проєктну діяльність. Анкета передбачала варіанти відповідей, які могли бути обрані респондентами. Зведені результати анкетування представлені в таблиці 7.

Таблиця 7.

Результати анкетування на контрольному етапі експерименту

Запитання анкети	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1. Вкажіть ім'я психолога, завдяки педагогічним ідеям якого метод проєктів успішно впроваджувався в практику	42 (100%)		0 (0%)
2. Виберіть більш точне визначення поняття «навчальний проєкт»	39 (92,9%)		3 (7,1%)
3. Вкажіть найбільш значущий результат проєктної діяльності школяра	40 (95,2%)		2 (4,8%)
4. Визначте свою готовність до організації проєктної діяльності молодших школярів:			
а) вмію вибирати тему проєкту	42 (100%)	0 (0%)	0 (0%)
б) вмію визначати мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження	38 (90,4%)	4 (9,5%)	0 (0%)
в) володію методами збору інформації	42 (100%)	0 (0%)	0 (0%)
г) можу запропонувати молодшим школярам різні форми проєктної діяльності	42 (100%)	0 (0%)	0 (0%)
д) вмію визначати критерії оцінювання проєктів	29 (69%)	7 (16%)	6 (14%)
е) маю досвід організації проєктної діяльності молодших школярів	100 (100%)	0 (0%)	0 (0%)

Результати анкетування показали, що студенти – майбутні вчителі початкової школи, які брали участь у формуальному етапі експерименту

мають достатній рівень сформованості здатності (теоретичної та практичної) до організації та здійснення проєктної діяльності в позанавчальній діяльності молодших школярів. Крім того, студентами був отриманий досвід організації такого виду діяльності.

Загальні результати контрольного етапу експерименту були отримані на підставі зведених даних анкетування та аналізу виконаного практичного завдання щодо створення конспекту з організації позаурочного заняття з використанням методу проєктів для учнів молодших класів. Отримані результати представлено на рисунку 4.

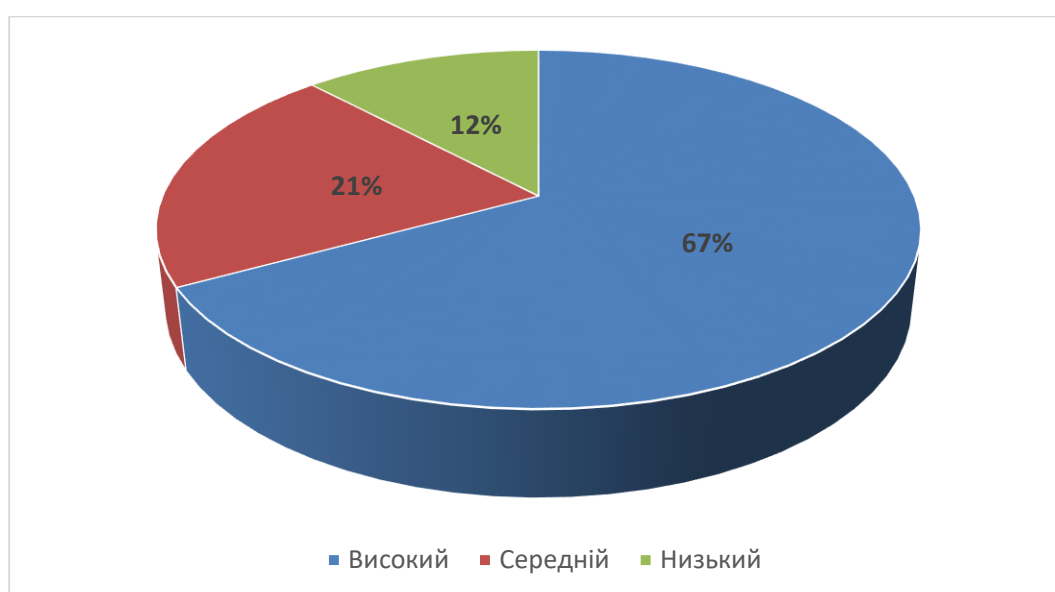

Рис. 4. Результати діагностики здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності на контрольному етапі

Динаміка змін сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності проілюстровано на рисунку 5.

Отримані результати контрольного етапу експерименту свідчать про позитивну динаміку змін сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності. Високий рівень підвищився на 31%, а відповідно середній рівень знизився на 17% та низький – на 14%.

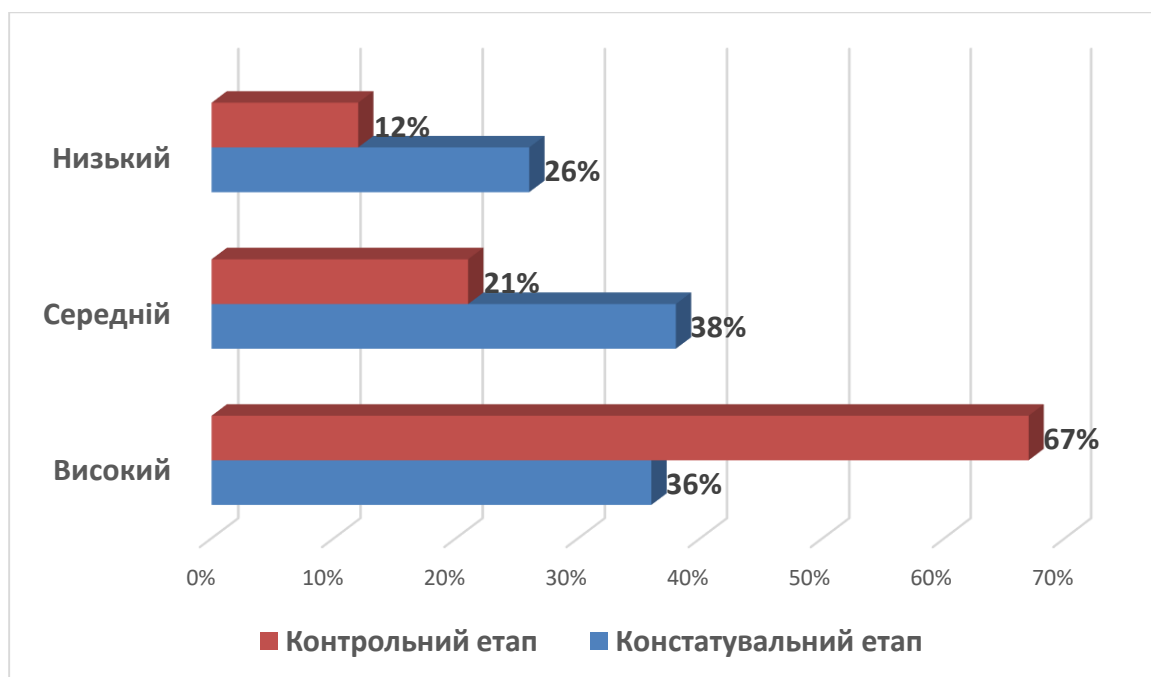

Рис. 5. Динаміка змін сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності

Отже, результати контрольного етапу експерименту підтвердили ефективність обґрунтованих організаційно-педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності.

Виконавши дослідження, ми прийшли до висновку, що успіх організації проєктної діяльності молодших школярів визначається: індивідуальними особливостями учнів і рівнем їх предметної підготовки; усвідомленням учителем сутності проєктної діяльності; знанням педагога специфіки етапів роботи над проєктом; умінням вчителя методично грамотно здійснювати відбір змісту для проєктної діяльності; вибирати критерії оцінки проєктної діяльності; розуміти, які знання, вміння і навички формуються у учнів під час такої діяльності.

На основі проведеного дослідження, ми можемо запропонувати такі *методичні рекомендації* щодо формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів.

1. Програма навчання повинна бути побудована відповідно до принципів інноваційності та забезпечувати індивідуальну траєкторію навчання педагога методології та методам педагогічного дослідження. Містити різні види дослідницьких завдань. Під час теоретичної підготовки необхідно приділяти увагу проєктному методу навчання: теоретичній та практичній складовим. Студентів, як і школярів, необхідно поступово готувати до проєктної діяльності.

2. Для ефективності процесу формування здатності до застосування методу проєктів у своїй майбутній професії необхідно розробити і впровадити функціональну модель і програму створення досвіду дослідницької роботи педагога; визначити і реалізувати умови, що забезпечують формування у педагога потреби та умінь розв'язувати дослідницькі задачі, адекватні характеру його педагогічної діяльності, і здійснити цей процес за допомогою реалізації інноваційних технологій в дослідницькій діяльності студентів.

3. Модель формування здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів забезпечує більш високий рівень сформованості проєктних умінь майбутнього вчителя за умови реалізації організаційно-педагогічних умов: різноманітні види діяльності студентів (вивчення теорії, аналіз літератури, відвідування занять досвідчених вчителів, розробка власних проєктів, розробка і організація проєктних завдань, як складового елемента методу проєктів), діагностика рівня сформованості проєктних умінь (необхідно відстежувати динаміку).

4. Підготовка вчителя до проєктної педагогічної діяльності не може відповідати сучасним вимогам, якщо даються знання і вміння, але не розвиваються мотиви і потреби проєктної діяльності. Ефективність підготовки до проєктної діяльності, а також формування проєктних умінь залежать від професійно-педагогічної спрямованості майбутніх учителів, зокрема від мотиваційно-ціннісних відношень до діяльності. Будучи складним особистісним утворенням, мотиваційно-ціннісна готовність

вчителя до проєктної діяльності ґрунтується на теорії особистісно-орієнтованої педагогічної технології, інформаційної культури, базується на інтеграції всіх курсів, що викладаються: соціально-гуманістичних, психолого-педагогічних, методичних і спеціальних.

Усе це має передбачає усвідомлення значущості розвитку підвищеного інтересу до професії вчителя, готовність формувати у себе позитивні якості особистості, прагнення досягти високого рівня професійної підготовки. Усвідомлення необхідності стати творчою особистістю, здатної проявити активне ставлення до навколишньої дійсності, педагогічну ерудицію, уяву, імпровізацію, творчо перетворювати дійсність. Переконавання в необхідності стати педагогом-дослідником, мати такі перспективно-гностичні якості як спостережливість, захопленість наукою, інтелектуальна активність, дослідницький стиль, оригінальність і критичність мислення, творчо-пошукова позиція. Усвідомлення професійної значущості оволодіння проєктними вміннями, цільова установка на їх оволодіння, потреба в практичній проєктній діяльності. Потреба у вдосконаленні професійної майстерності, здійсненні постійного пошуку; прагнення до творчого професійного зростання.

Навчання у закладі вищої освіти має сприяти формуванню у студентів широкого загальноосвітнього кругозору. Забезпечувати випускників знанням основ і перспектив розвитку системи освіти, філософських, психолого-педагогічних основ теорії творчості, особливостей проєктної діяльності вчителя.

Таким чином, є достатні підстави стверджувати, що мета та завдання дослідження виконанні, а ефективність обґрунтованих організаційно-педагогічних умов експериментально перевірено. Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів.

ВИСНОВКИ

1. Ґрунтуючись на результатах теоретичного аналізу та узагальнень наукової літератури, нами були уточнені ключові терміни та поняття дослідження. Проєктна діяльність – це інтегративний вид діяльності, що забезпечує координацію різних сторін процесу навчання – змістовної, процесуальної, комунікативної та інших, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, перетворювальної, комунікативної, навчальної, теоретичної та практичної діяльності.

Проєктну компетентність учителя початкової школи визначаємо як інтегративну професійну та особистісну якість, засновану на знаннях, навичках, досвіді та особистих ціннісних орієнтаціях педагога, яка сприяє ефективній підготовці та реалізації освітніх проєктів у початковій школі.

Здатність майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності розуміємо як складову проєктної компетентності, що спрямована на таку організацію позанавчальної діяльності, за якою молодші школярі набувають необхідних знань та умінь у процесі виконання проєктних завдань.

2. Структуру здатності майбутніх вчителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності утворюють визначені нами п'ять компонентів та показники прояву кожного з них:

- мотиваційно-ціннісний: позитивно-ціннісне ставлення до дитини, бажання залучати дітей до дослідницької діяльності;

- когнітивний: знання змісту, методів, прийомів і форм організації позанавчальної діяльності; знання основних принципів методу проєктів;

- діяльнісний: вміння створювати для учнів ситуацію успіху в позанавчальній взаємодії; володіння способами організації позаурочної діяльності;

- творчий: педагогічна імпровізація, творча уява, здатність до організації творчої діяльності молодших школярів під час залучення їх в проєктну діяльність;

- рефлексивно-оцінюючий: уміння оцінювати результати позанавчальної, проєктної діяльності.

3. Ми припустили, що рівень сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності підвищиться, якщо в процесі професійної підготовки будуть враховувані такі організаційно-педагогічні умови:

1) освітній процес буде побудований на принципах проблемного навчання;

2) в освітньому процесі буде широко використаний метод проєктів під час викладання дисциплін професійної підготовки;

3) буде організована навчальна практика з організації позанавчальної діяльності молодших школярів із застосуванням методу проєктів.

Для реалізації визначених організаційно-педагогічних умов була розроблена модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності, що містить два компоненти: теоретичну та практичну підготовку. Теоретична підготовка здійснюється в межах теоретичних і методичних дисциплін та пасивної практики в школі, а практична підготовка – через самостійні проєкти студентів та активну практику в школі.

4. Перевірка ефективності визначених організаційно-педагогічних умов здійснювалася за допомогою експериментального дослідження. Під час констатувального етапу експерименту за результатами анкетування нам вдалося з'ясувати, що 64% студентів частково володіли знаннями про метод проєктів і його застосування в позанавчальній діяльності. Майбутні вчителі не пов'язували даний метод з позаурочною діяльністю. Відповідно виникла необхідність практичної підготовки студентів до застосування методу проєктів в позанавчальній діяльності початкової школи.

Під час формувального етапу експерименту була апробована модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності. Здійснюючи підготовку студентів, за

розробленою моделлю, нам вдалося виконати визначені організаційно-педагогічні умови.

За результатами контрольного етапу експерименту було виявлено позитивну динаміку змін рівнів сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності. Високий рівень підвищився на 31%, відповідно, середній рівень знизився на 17% і низький – на 14%.

Таким чином, є достатні підстави стверджувати, що мета та завдання дослідження виконанні, а ефективність обґрунтованих організаційно-педагогічних умов експериментально підтверджено.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Н. С. Проектна діяльність як інструмент формування мотивації молодшого школяра. Інформатика. 2012. № 4. С. 23–29.
2. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. Початкова школа. 2003. №7. С. 59-62.
3. Беліменко Л. В. Актуальність та значущість проектної діяльності. Початкова школа. 2011. № 6. С. 38–39.
4. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів Початкова школа. 2013. №5. С. 6-8.
5. Білоусова Н. В. Проектна діяльність на уроках природознавства в початковій школі. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 4. С. 142–145.
6. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання Початкова школа. 2013. № 10. С. 1-4.
7. Вознюк О. В., Дубасенюк О. В. Сучасні наукові підходи як методологічні засади компетентнісного підходу в освіті. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2011. 213 с.
8. Гавриченко С. Учитель ХХІ століття. Який він? Директор школи. 2007. № 3. С. 6–9
9. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 393 с.
10. Дейниченко В. Г. Проектна діяльність як вид навчальної діяльності школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 36. С. 10–16.
11. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
12. Додусенко Н. О., Нетужилова І. В. Теоретичні аспекти проектної діяльності молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2010. № 24. С. 2–55.

13. Дубінінський В.В. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів. Харків : ВД «ШКОЛА», 2011. 784 с.
14. Дятко Г., Яремко О. Основи проектної діяльності навчально-виховного процесу у початковій школі. Дрогобич, 2009. 30 с.
15. Єжова О.О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психологопедагогічні науки. 2014. № 3. С. 39–43.
16. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
17. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
18. Казімірова О. П. Проектна діяльність як важливий аспект компетентності освіти школярів. Математика. 2013. № 6–7. С. 3–8.
19. Карпенко О. Ф. Метод проектів у сучасній освіті. Збірник: Науковий простір студента: пошуки і знахідки. Київ, 2020. С. 70–75.
20. Коберник О.М. Проективна педагогіка і національна школа. Шлях освіти. 2006. № 7. С. 7-9.
21. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2011. 486 с.
22. Купчак С. Б. Особливості реалізації проектної технології навчання у початковій школі. Наукові записки. Сер. Педагогічні науки. 2018. № 63. С. 95–98.
23. Левашова Л. О. Проектна діяльність у формуванні та вихованні учнівського колективу в початковій школі. Сучасна школа України. 2014. № 4. С. 64–89.
24. Левківський М.В. Відповідальність у структурі компетентності майбутнього вчителя Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2003. Випуск 13. С. 9-12.
25. Марченко Т. С. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи. Початкова школа. 2017. № 7.

- С. 44–46.
26. Матвеева Н. Неперервна професійна освіта: становлення та розвиток педагога: Навч. посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 348 с.
 27. Мельничук І.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2011. 42 с.
 28. Молчанова В.В. Метод проектів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи: теоретичне обґрунтування етапів та різновидів. Молодий вчений. 2017. № 3. С. 430–434.
 29. Немченко С. Г. Педагогіка вищої школи : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2014. 534 с.
 30. Онопрієнко О. В. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук : 13.00.09. Київ, 2009. 21 с.
 31. Онопрієнко О. В. Проектна діяльність в освіті. Директор школи. 2010. № 46. С. 23–29.
 32. Павлюк Б. В. Експериментальна перевірка сформованості проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. Випуск 52. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 371-376.
 33. Павлюк Б. В. Етапи формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Наукове періодичне видання «Український психологопедагогічний науковий збірник». 2019. №16. С. 34-40.
 34. Павлюк Б. В. Модель проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції : Актуальні проблеми педагогічної науки (м. Миколаїв, 10-11 листопада 2017 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти» ; Науково-

- навчальний центр прикладної інформатики НАН України. У 2-х частинах. Миколаїв, 2017. Ч.1. С. 130-132.
35. Павлюк Б. В. Особливості проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи [Електронний ресурс]. Спецвипуск «Нові педагогічні підходи в STEAM-освіті». 2019. Режим доступу до ресурсу: <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/issue/view/8/showToc>.
36. Павлюк Б. В. Проектна компетентність – складова фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / редкол. : Р. С. Гуревич (голова) та ін. Київ-Вінниця : ТОВ «Планер», 2016. Вип. 45. С. 292-296.
37. Павлюк Б. В. Сутність поняття «проектна компетентність» у наукових дослідженнях. Наукові записки. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. Випуск № 49 / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. С.100-104.
38. Павлюк Б. В. Формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми; у 2-х частинах. Суми : ФОП Цьома С. П., 2017. Ч. 1. С. 57-59.
39. Проектна діяльність у початковій школі. URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Proektna_diyalnist.pdf
40. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів Матеріали всеукраїнської науково – практичної конференції «Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти». Полтава. 2001. 8 с.
41. Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами Відкритий урок. 2004. №5/6. С. 18-20.
42. Уйсімбаєва М. В. Проектна діяльність: теоретичні аспекти. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 13. С. 258–263.

43. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів К.: Магістр – S, 1998. 150 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета

«Визначення здатності майбутніх учителів початкової школи до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності»

Шановний колего! Для визначення ступеня вашої здатності до застосування методу проєктів у позанавчальній діяльності початкової школи дайте відповідь, будь ласка, на наступні запитання.

1. Що таке метод проєктів у початковій освіті?

2. Яке місце повинен займати метод проєктів у позанавчальній діяльності сьогодні?

3. Яка мета позанавчальної діяльності в початковій освіті?

(потрібне вибрати)

а-створення умов для прояву і розвитку дитиною своїх інтересів на основі вільного вибору, досягнення духовно-моральних цінностей і культурних традицій;

б-розширення і поглиблення знань з предметів;

в-самоосвіта;

г - для спілкування дітей один з одним;

д-інше_____.

Анкета**«Цілі та можливості проєктної діяльності»**

1. Як ви розумієте цілі і можливості проєктної діяльності в навчанні і вихованні молодших школярів?

2. Які труднощі можуть виникнути під час залучення учнів в проєктну діяльність?

3. Яких знань ви потребуєте додатково?

4. Чи вважаєте ви, що отримана вами педагогічна освіта забезпечує готовність до організації проєктної діяльності в початковій школі?

5. Які вміння, на ваш погляд, потрібні педагогу для організації проєктної діяльності?

Лист оцінки роботи проєктної команди

№	Запитання	Відповідь
1.	Як група приступила до роботи? (Відразу стали виконувати завдання, спочатку ознайомилися із завданням, ознайомилися з додатковими матеріалами, звернулися за роз'ясненнями до вчителя тощо)	
2.	Чи сформулювала група поставлене перед нею завдання? (Наскільки адекватно: точно/помилково, самостійно/не самостійно)	
3.	Чи була спланована робота групи, або учасники групи приступили до роботи стихійно?	
4.	Як члени групи розподіляли завдання між собою? (Розподіл здійснено за бажанням; розподіляв лідер.) Чи відповідав розподіл завдань можливостям учасників?	
5.	Чи відповідає розподіл обов'язків між членами групи реальній роботі групи?	
6.	Чи взаємодіяли члени групи під час роботи? Яким чином? У чому проявлялася взаємодія? (Учасники обговорювали свої рішення, допомагали один одному за запитом тощо)	
7.	Чи був у групі лідер? Якщо так, то яким чином він з'явився: за власною ініціативою, стихійно, за рішенням всієї групи?	
8.	Як була організована робота на завершальному етапі – під час створення кінцевого продукту? (Можна констатувати загальне обговорення; кожен представив свої результати, але вони не обговорювалися групою тощо)	
9.	Опишіть клімат і взаємини в групі: доброзичлива атмосфера, взаємодопомога, сварки, ніякого змістовного спілкування тощо; якщо були конфліктні ситуації, то як вони вирішувалися?	
10.	Підведіть підсумок – ваше загальне враження від роботи групи.	

Додаток Д

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Липко Ірина Анатоліївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

• вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

• безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

• оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

• використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

18.11.2022 р.

Ірина Липко

